

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci
Libor Benda: Racionální a sociální. Filosofie a sociologie ve sporu o povahu vědy.
Plzeň: Západočeská univerzita, Filosofická fakulta, 2014.

Posuzovaná práce představuje velmi dobře zpracovaný text, a to jak z hlediska teoretického či metodologického, tak z hlediska formálního; text je logicky konzistentní, narativně i pojmově vyvážený, korektně opřený o použitou a citovanou literaturu. Jde o text s minimálními, v zásadě jen technickými, nedostatky. Vcelku lze konstatovat, že autor disertace textem demonstruje poznatky a schopnosti přesahující obvyklé hranice poznatků a schopností uchazečů o doktorský titul.

Volba tématu i výběr problému je jak teoreticky, tak prakticky, ba dokonce i politicky legitimní. Sledování problematiky dvou komplementárních názorů na vztah racionálního a sociálního je náročné a vyžaduje výbornou orientaci v problematice; ale sledování toho, jak tento vývoj vyústil či může vyústit do praktického problému posuzování vztahu vědy a státu, je daleko náročnější a nedá se odbýt příručkovými tezemi. V tomto ohledu byla autorova volba tématu i problému odvážná, neboť ho čekalo hodně náročné práce. Ale výsledek je velmi dobrý.

Metody, které autor k uskutečnění svých záměrů zvolil, jsou v synergickém důsledku analyticky i heuristicky účinné: deskriptivní analýza, komparativní analýza a *ad hoc* používaná historická analýza (s biografickými prvky) vhodně vybraných textů, jejichž množství je jak postačující, tak potěšující, spolehlivě vedly k dosažení vytýčených cílů. Jediné, co by autor mohl ještě perspektivně doplnit, je důslednější práce s pojmy: není mi například jasné, co je to „konceptuální rozbor“ (str. 4) nebo co znamená slovo „řízená“ ve výrazu „věda řízená státem“ (str. 155). Konceptuální rozbor je v disertaci zřejmě prováděn z kontextuálního hlediska a s následnými analytickými komparacemi - což je v pořádku; ale pojmy mají též svoji historii (ve smyslu *Begriffsgeschichte*), byť třeba i krátkou, a tu je třeba také brát v úvahu. Zůstávají tedy následující otázky: co je to konceptuální rozbor? proč najednou „konceptuální“ v českém jazyce? je to totéž, co „pojmový“? pokud ano, co *Occamova břitva*?

Co mi v textu dále chybí, je *metodologická identifikace autorovy vlastní pozice*: autor přece v tomto textu nestojí „mimo dobro a zlo“ sledovaných teorií; autorova pozice je sice do jisté míry čitelná z jeho průběžných, kriticky hodnotících stanovisek, nicméně každá rekonstrukce implicitních „sdělení“ je nejistá, informačně jistější je explicitní sdělení. Zůstává tedy otevřená otázka, z jakých pozic zkoumá autor spory o racionální a sociální, případně o vědu a stát?

Teoretická práce s texty nepřesahuje v disertaci hranice dané jejich vnitřní logikou; autor nesahal ke spekulacím, ačkoliv zkoumaný materiál k tomu občas vysloveně sváděl. Autor zdárně usiloval o věrné přetlumočení zkoumaných teorií a výkladů - v tomto směru nelze práci nic vytknout: interpretace jsou výborné a v českém prostředí často i průkopnické. Jeden problematický bod tu však je - na příslušných místech textu disertace postrádám výtku různým autorům (včetně autora disertace) stran zacházení s pojmem „věda“, případně též s pojmy podobně abstraktními a obecnými; jde přece o pojem označující *totalitu* a, jak nám

sdělují argumenty v linii *Kant-Wittgenstein-Lyotard*, takovýto pojem nelze jednoznačně spojit s empirickou skutečností (zvanou věda). Pokud tuto výtku či nějaké teoretické upozornění neučiníme, zůstávají *pojmy označující totalitu* fakticky pojmy prázdnými a jejich obsah lze pak naplnit čímkoliv. Což do jisté míry znehodnotí práci vynaloženou na pečlivé analýzy, interpretace a komparace textů, ve kterých tyto pojmy („věda“ etc.) figurují. **Otázka**, která se tu nabízí, pak zní: proč na příslušných místech autor tento problém netematizoval? Získal by tak pádný argument týkající se *nesouměřitelnosti*, o níž sice píše správně, ale ponechává ji teoreticky ukotvenou jen *kontextově*, nikoliv epistemo-logicky.

Formálně je posuzovaný text zpracován na velmi dobré úrovni, ovšem pouze pokud od formy oddělím její technickou stránku (což bych ale neměl). Příslušný literární žánr (odbornou filosofickou studií či monografií) autor bezpochyby zvládl. Práce s literaturou je výborná, výběr citátů a parafrází je citlivý, citáty a parafráze efektivně posilují analýzy a argumentaci. Struktura textu umožnila autorovi použít potřebné logické a stylistické dovednosti. Některé pasáže, například biografické, by se možná lépe vyjímalý v poznámkách pod čarou (zejména v *kap. 6.1*), ale je to věc subjektivního názoru, nechť tedy tato poznámka není brána za kritiku formální úrovně textu. Kriticky se ale musím vyjádřit k technické stránce textu.

Technicky text vykazuje nedostatky. Autor kupříkladu jistě ví, že syntaktické chyby znehodnocují sdělení sémanticky i pragmaticky. Proto filosofie, stejně jako logika a matematika, nemůže tolerovat tzv. „překlepy“ v textu. Takovéto chyby v posuzovaném textu jsou. Například věta „... *racionalita (či jakýkoliv jiný atribut) přesvědčení musí být za účelem jeho skutečně vědeckého výkladu zcela ponechány stranou naší pozornosti ...*“ (str. 20) je utvořena chybně; podobně zmateně vyhlíží formulace „... *to vše je **pro v** kontextu Lakatosovy filosofie totéž ...*“ v poznámce č. 72 (str. 42); a vysloveně lámanou češtinou je sepsána formulace „... *Nemělo by zde být třeba zvláště upozorňovat na to ...*“ (str. 45). Dále: zkracování názvu *London School of Economics and Political Science* zkresluje poslání této instituce; nevidím důvod, proč by se v odborné práci měl tento či jakýkoliv jiný název důležité instituce zkracovat. A ještě připomínám, že hlas a písmo jsou dvě různá média: písmem autor asi jen těžko „*pohovoří v následující kapitole*“ (str. 6) - od hovoření je hlas.

Závěrem konstatuji, že posuzovaná disertace představuje vyspělý odborný text, který přináší do oblasti teoretické reflexe vědeckého poznání vskutku nové poznatky. Autor by měl text po určitých úpravách publikovat, i z pedagogických důvodů.

Disertace pana Mgr. Libora Bendy, nazvaná *Racionální a sociální: Filosofie a sociologie ve sporu o povahu vědy*, splňuje dle mého kritického posouzení požadavky kladené na tento druh odborných textů; proto **doporučuji, aby po úspěšné obhajobě a po splnění dalších stanovených studijních povinností byl panu Mgr. Liboru Bendovi udělen titul Ph.D.**

V Brně, dne 17. 11. 2014.

Prof. PhDr. Stanislav Hubík, CSc.
oponent